

СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Українське село переживає не кращі часи. Різні причини, в тому числі і зatoryжна економічна криза в Україні, привели до того, що великі групи людей, які займалися сільським господарством залишилися без роботи. Найефективнішим шляхом зайнятості сільського населення є розвиток сфери послуг та народних промислів. Протягом останніх років в Україні формується розуміння сільського зеленого туризму як специфічної форми відпочинку в селі з широкими можливостями використання матеріального та культурного потенціалу певних регіонів. Розвиток сільського зеленого туризму розглядається як основна складова соціально-економічного розвитку села. Особливо це актуально для України де особливо загострені соціально-економічні проблеми села. Доцільно визначити декілька основних понять щодо сільського зеленого туризму:

- сільській зелений туризм - вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) для відпочинку та отримання ними послуг сільського зеленого туризму;

- послуги сільського зеленого туризму включають в себе діяльність членів домогосподарств у сільській місцевості з надання послуг бронювання, розміщення, харчування, інформаційного обслуговування, інших видів послуг, що спрямовані на задоволення потреб туристів;

- сільський господар - член домогосподарства, яке розташоване у сільській місцевості, члени якого займаються сільськогосподарською діяльністю з використанням належних їм земельних ділянок і майна.

- сільська садиба - житловий будинок з присадибною земельною ділянкою, в якому постійно проживає сільський господар та члени його родини або інший житловий будинок, що знаходиться за місцем постійного проживання зазначених осіб, та належить, на праві власності сільському господарю або будь-кому з членів родини, що постійно проживають разом із ним.

Отже-осовною фігурою в організації відпочинку в селі виступає сільська родина, яка надає житло, забезпечує харчуванням і знайомить з особливостями сільської місцевості.

Сільський туризм може бути чистого і змішаного видів. Сільський туризм передбачає надання туристичних послуг на базі приватного міні-готелю. У такому разі ця діяльність є основним джерелом доходів. Сільський туризм змішаного виду - це надання послуг гостинності поряд із веденням особистого селянського господарства. У цьому випадку доходи від діяльності з надання гостинності відпочиваючим, як правило, будуть доповненням до основного доходу від сільськогосподарської або інших видів діяльності.

Поняття "сільський туризм" часто ототожнюють з поняттям "агротуризм" та екотуризм, але перше є значно ширшим.

Агротуризм - форма сільського туризму, яка безпосередньо пов'язана з сільським (фермерським) господарством, що одночасно надає послуги з проживання та харчування, знайомить із сільськогосподарською діяльністю, традиціями та звичаями даного регіону. Також агротуризм дає можливість споживати екологічно чисті продукти харчування та приймати участь у сільськогосподарських роботах.

Також існує поняття екотуризму.

Екотуризм- форма активного і безпосереднього відвідування територій з особливими природними і культурними умовами. Екотуризм спрямований на охорону природного і культурного середовища регіонів, які відвідують туристи. Синонімом поняття "екотуризм" є поняття "природничий туризм". Екотуризм може бути активним, фауно-флористичним, культурологічним і етнографічним. Екотуризм передбачає знайомство з етнографічними об'єктами та активні туристичні заняття без шкоди для довкілля.

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на поліпшення умов і кості життя селян полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок, і дає селянам додатковий заробіток. При цьому їхні прибутки надходять не тільки від здавання в найм приміщень для проживання, а й від таких послуг:

- безпосередня реалізація власних сільськогосподарських продуктів без посередників і транспортних витрат);

- приготування їжі для гостей (з власноруч вирощених продуктів);

- прокат спортивного та рибачього інвентарю;

- продаж ремісничих та інших виробів;

- ознайомлення з місцевими традиціями та культурою;

- залучення до участі у сільськогосподарських роботах, зокрема, на пасіці, у косовиці;

- організація розваг (катання на човні, спостереження за птахами, рибальство тощо).

Ця діяльність впливає на підвищення рівня життя всіх мешканців, дозволяє створювати нові

робочі місця. Ось чому в багатьох країнах приділяється велика увага розвитку сільського туризму як галузі, яка дає можливість у короткий час оживити місцеву інфраструктуру.

Сільський зелений туризм справляє позитивний вплив на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, нерідко саме жителі міст, які відпочивають у селі, розкривають місцевим жителям справжню цінність культурних пам'яток і таким чином допомагають їх збереженню.

Суттєву роль відіграє сільський зелений туризм у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись до прийому і обслуговування відпочиваючих, члени селянських родин поповнюють свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни та санітарії, приготування їжі, а спілкування з гостями розширює їхній світогляд, дає змогу зав'язати знайомства, розширити коло друзів в інших населених пунктах.

У нашій державі не існує закону, який би забезпечував належне правове регулювання сільського туризму.

Натомість в Основних напрямках розвитку туризму в Україні до 2010 року, затверджених Президентом України, поверхнево розглянуто це питання. Зазначено, що одним із чинників державної політики у сфері туризму є залучення приватного сектора, особливо у сільській місцевості, до рекреаційно-туристичного підприємництва та підсобної діяльності у сфері туризму (сільського зеленого туризму).

Хоча, в розвиток зазначеного положення 23 жовтня 2003 р. суб'єктом законодавчої ініціативи - народним депутатом України В. Кафарським - був поданий проект Закону «Про сільський та сільський зелений туризм» до Верховної Ради України.

Розглядаючи питання правового регулювання у сфері сільського зеленого туризму потрібно зосередити увагу на таких основних питаннях:

- чи являється сільський зелений туризм підприємницькою діяльністю?
- чи потрібне отримувати ліцензії та сертифікати на туристичні послуги?

- Стаття 5 Закону України „Про туризм” виділяє дві категорії осіб, які можуть провадити діяльність у сфері туризму, в тому числі сільського або екологічного (зеленого).

Першою категорією є фізичні особи, зареєстровані як підприємці. Вони не здійснюють посередницької діяльності у сфері туристичних та супутніх послуг, тобто продають власні туристичні послуги, і належать до категорії „інших суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг”.

Треба зазначити, що екскурсиводи, гіді, провідники та фахівці з подібних питань, повинні одержати спеціальний дозвіл на право здійснення туристичного супроводу.

Друга категорія включає фізичних осіб, які не зареєстровані як підприємці та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо.

Отже, туристичні послуги у сфері сільського зеленого туризму не обов'язково належать до підприємницької діяльності.

Крім того, стаття 1 Закону України „Про особисте селянське господарство” прямо визначає використання майна садиби, зокрема, для надання послуг у сфері сільського зеленого туризму, як діяльність, що не є підприємницькою.

Така діяльність може провадитися без створення юридичної особи в рамках особистого селянського господарства індивідуально або з залученням інші членів родини, які спільно проживають. Ці послуги можуть включати такі реалізацію надлишків власної сільськогосподарської продукції, що також і потребує реєстрації як підприємця.

- Діяльність у сфері туризму, в тому числі сільського або екологічного (зеленого), підлягає державній регуляторній політиці, що передбачає прийняття центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування численних нормативно-правових актів, обов'язкових для виконання суб'єктами туристичної діяльності, зокрема, зареєстрованими як підприємці.

Власники садиб, в тому числі у разі їх реєстрації як фізичних осіб - підприємців, не мають одержувати державні ліцензії, за винятком здійснення ними посередницької діяльності туристичних агентів (стаття 9 абзац 50) Закону України „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” № 1775 від 01.06.2000р.).

Від власників садиб, що надають послуги у сфері сільського зеленого туризму, не вимагається наявність ліцензії чи освіти за спеціальністю „готельне господарство”.

- За Законом України «Про туризм» перелік туристичних послуг, які підлягають обов'язковій сертифікації, визначає Кабінет Міністрів України.

Станом на січень 2009 року сертифікація послуг з тимчасового проживання (розміщення) здійснюється в інтересах безпеки для життя і здоров'я туристів, захисту їх майна та охорони довкілля (пункт 8 Постанови КМУ „Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) №297 від 15.03.2006р.).

Правила сертифікації послуг з тимчасового проживання (розміщення) затверджено у редакції

Наказу Державного комітету з питань технічного регулювання споживчої політики № 207 від 03.09.2007 р.

Питання щодо обов'язкової сертифікації послуг власників садиб залишається нечітко врегульованим цими правилами.

По-перше, до вичерпного переліку готелів або аналогічних їм об'єктів розміщення - кемпінгів, туристичних баз, будинків відпочинку, літніх таборів тощо - у пункті 4 Правил можна віднести хіба що „вмебльовані приміщення”, а про селянську садибу взагалі не йдеться. Отже, належність садиб до готелів чи аналогічних об'єктів у Правилах не вказана.

І по-друге, і це головне, сертифікацію у сферах, урегульованих законодавством, регулює Закон України „Про підтвердження відповідності” № 2406 від 17.05.2001 р., а також Декрет КМУ „Про сертифікацію і стандартизацію” № 46-93 від 10.05.1993р., дія яких стосується лише фізичних осіб-підприємців.

Правила обов'язкової сертифікації послуг харчування, що надаються суб'єктами туристичної діяльності відповідно до статті 15 закону України „Про туризм”, встановлено Наказом Державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики № 37 від 27.01.1999 р. Втім, ці правила однозначно застосовується лише до фізичних осіб-підприємців, і не поширюються на власників садиб, які не зареєстровані як підприємці.

Суперечки стосовно сертифікації чи відмови у ній підлягають розгляду в місцевих адміністративних судах відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України.

Станом на січень 2009 року в Україні не ухвалено спеціального закону про сільський або екологічний (зелений) туризм - на відміну від деяких сусідніх країн, зокрема, Польщі та Угорщини. До розгляду прийнятого за основу - в першому читанні - проекту закону „Про сільський та сільський зелений туризм” (Постанова Верховної Ради № 2179 від 16.11.2004 р.) український парламент надалі не повертався.

У Верховній Раді було зареєстровано законопроекти „Про сільський туризм” № 0920 від 25.06.2006 р. та „Про сільський зелений туризм” № 3467 від 12.04.2007р. Проте, восени 2007 року Верховна Рада України наступного скликання зняла їх з розгляду.

Наразі у Верховній Раді не перебуває на розгляді жодного спеціального законопроекту про сільський зелений туризм. Зареєстровані законопроекти у сфері туризму стосуються виключно туристичних операторів та туристичних агентів.

Закон України „Про туризм” № 324/95 від 15.10.1998 р. є загальним для всіх видів туризму та туристичної діяльності.

У статті 4 закону залежно від категорій туристів, їх цілей, об'єктів відвідування та інших ознак окремо виділяються такі види туризму, як сільський та екологічний (зелений).

Втім, закон не містить чіткого визначення особливостей сільського або екологічного (зеленого) туризму. Треба зазначити, що не вказано такі особливості і в інших законах України, в тому числі у законі „Про особисте селянське господарство”.

Послугами сільського туризму переважно користується молодь до 35 років, яка мешкає у великих містах.

Соціально-економічне значення розвитку сільського зеленого туризму для держави полягає у тому, що він:

- стимулює розвиток селянських господарств, які займаються зеленим туризмом;
- сприяє розвитку місцевої інфраструктури;
- сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відрахування у місцеві бюджети;
- активізує місцевий ринок праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, знижуючи потребу в закордонному заробітчанстві;
- сприяє охороні туристичних ресурсів, насамперед збереженню етнокультурної самобутності українців;
- створює можливості для змістовного відпочинку незаможних людей;
- сприяє підвищенню культурного рівня мешканців села та підвищенню екологічної свідомості.

В умовах світової економічної кризи сільський зелений туризм може отримати новий поштовх для подальшого розвитку, адже чимало громадян нашої країни обиратимуть для активного відпочинку Українські Карпати, Подільські чи Наддніпрянські регіони, а не надто дорогі закордонні об'єкти на розрекламованих міжнародних маршрутах.

Суспільні відносини, що виникають при здійсненні діяльності в сфері сільського туризму на сьогодні в Україні законодавчо не врегульовані. Відсутнє і законодавче визначення самого терміну «сільський туризм».

Отже, є необхідність прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм», який би регулював цю туристичну галузь і заповнив прогалини в існуючому законодавстві і дав визначення поняттям „сільський туризм” і „сільський зелений туризм”, розмежував їх та виділив основні характеристики.

Література:

1. Про сільський та сільський зелений туризм: проект Закону України (Реєстраційний № 4299 від 02.09.2005 року) // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4-1?id=&pf3511=16117
2. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 // ВВР України. - 1995.-№31.-Ст. 241.
3. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 // ВВР України. - 2003. - № 29. - Ст. 232.
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 // ВВР України. - 2003. - № 45. - Ст. 363.
5. О.В. Кафарський Законодавче забезпечення господарських відносин у сфері сільського туризму. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 54. – К.: ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011 – с. 425-431.